

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ ФАКУЛТЕТА ПОЛИТИЧКИХ НАУКА УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ

ВЕЋУ НАУЧНИХ ОБЛАСТИ ПРАВНО-ЕКОНОМСКИХ НАУКА УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ

Одлуком Наставно-научног већа Факултета политичких наука Универзитета у Београду од 25.02.2016. године, формирана је Комисија за оцену докторске дисертације кандидата мр Мирослава Стевановића "Одрживи развој као политичко-правна категорија, у следећем саставу:

1. Проф. др Дарко Надић, Факултет политичких наука Универзитета у Београду
2. Проф. др Миленко Крећа, Правни факултет Универзитета у Београду
3. Проф. др Драган Симеуновић, Факултет политичких наука Универзитета у Београду

Комисија је прегледала и оценила наведени докторски рад и на основу мишљења свих њених чланова Наставно-научном већу Факултета политичких наука подноси следећи

РЕФЕРАТ О ЗАВРШЕНОЈ ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

1. Основни подаци о кандидату

Кандидат Мирослав Стевановић рођен је 19.01.1962. године у Београду, Р Србија, од оца Драгољуба и мајке Недељке. Основну школу похађао је у Београду и Њујорку, а средњу у Лондону.

Правни факултет Универзитета у Београду завршио је 1987. године, на коме је у периоду 1987-1988. године похађао магистарске студије, на смеру Међународно јавно право. Магистарску тезу одбранио је 2015. године на Правном факултету

Универзитета Унион у Београду, на тему: "Поступање са досијеима бивших репресивних режима са аспекта унутрашњих права држава у транзицији и међународног јавног права".

Током професионалне каријере обављао је различите послове у државној управи и у приватном сектору:

1987-1988	Адвокатска канцеларија Војислава Илића, Београд - адвокатски приправник
1988-1994	РДБ МУП-а Р Србије (претходно СДБ), Београд, Србија - обављао оперативне послове
1994-1996	'СБМ Холдинг', Београд - менаџер спољне трговине и члан Борда директора са задужењима везано за спољнотрговинску логиистику
1996-1998	'Аутокомерц комисион', Београд - менаџер логистике, члан колегијума са задужењима везано за шпедитерске, царинске и спољнотрговинску логиистику
1998-2001	приватна предузећа 'Владимекс' и 'Раде трејд', Београд - менаџер, са задужењима везано за правна питања и заступање
2001-2003	Севезно министарство унутрашњих послова - саветник, са задужењима везано за опште и уговорне односе и међународну сарадњу
2003 и даље	Безбедносно-информативна агенција - обављао оперативне оперативно-стручне и руководеће послове, а последњих година ради као саветник директора

Ожењен је, отац двоје деце. Од страних језика, говори енглески и служи се немачким.

Списак објављених радова

- Ђурђевић, Драган, Стевановић Мирослав, Дехуманизација као изазов економије информационог доба, *Зборник радова - Међународна научна конференција из области информационах технологија и савременог пословања: "Синтеза 2015"*, 2015, стр. 17-21.

- Ђурђевић, Драган; Стевановић, Мирослав, Изазови националној безбедности у кибер простору друштвених мрежа: студија случаја "Навални", *Зборник радова - Форензичка ревизија 2015*, 2016, стр. 7-15.
- Мирослав Стевановић; Ђурђевић, Драган, Изазови међународног финансијског система за националну безбедност, *Зборник радова - Конференција о безбедности информација "BISEC 2015"*, 2015, стр. 14-22.
- Ђурђевић, Драган; Стевановић, Мирослав, Утицај брзине као одлике информационог доба на капацитет перцепције безбедносног изазова високофреквентне трговине, *Зборник радова - Међународна научно-стручна конференција „ИКТ безбедност 2015“*, 2015, стр. 14-21.
- Ђурђевић, Драган; Стевановић, Мирослав, Проблеми са којима се суочава ИТ сектор у борби против прања новца у Србији, *FBIM Transactions*, 3:1/2015, pp. 174-187.
- Stevanović, Miroslav; Đurđević, Dragan, The Capacity of Perception: The Need for an Educational System in Support of the National Security, *Proceedings / International Scientific Conference Employment, Education and Entrepreneurship 2015: Creative Education for Employment Growth: The Fourth*, 2015, pp. 47-57.
- Стевановић, Мирослав, Међународни правни проблем оружаног супротстављања терористичкој групацији "Исламска држава" у Сирији, *Правни записи*, 6:2/2015, стр. 284-312.
- Đurđević, Dragan; Stevanović, Miroslav, *The Value Challenge of Inter-connectedness in Cyberspace for National Security*, research paper, 3rd International Scientific Conference on ICT and e-Business Related Research "Synthesis 2016", 22-23 April 2016, at Singidunum University in Belgrade.

Радови на рецензији

- Мирослав Стевановић; Драган Ђурђевић, Нормативни аспект сазнајне димензије система националне безбедности, за часопис *Безбедност*.
- Мирослав Стевановић; Ђурђевић, Драган, Интернет троловање као метод обавештајног дејства у кибер простору, за часопис *Наука, безбедност, полиција*.

- Мирослав Стевановић; Драган Ђурђевић, Опажање у кибер простору инструментализације ИСИС као вредносне претње међународном систему, за часопис *Војно дело*.
- Мирослав Стевановић, Право на истину жртава репресивног режима у међународном праву, за часопис *Темида*.

Нерецензирани радови

- Соколовић, Ранко; Стевановић, Мирослав, *Коментар Закона о полицији*, Београд: Пословни биро, 2005.
- Стевановић, Мирослав, *Коментар Закона о основама уређења служби безбедности Републике Србије: са анализама Закона о службама безбедности Савезне Републике Југославије и Закона о безбедносно-информативној агенцији*, (Електронско издање), Београд: Грађански институт за демократију и безбедност Паралакс, 2008.
- Стевановић, Мирослав, *Дискретна историја европске интеграције*, Београд: Грађански институт за демократију и безбедност Паралакс, 2009.

Мр Мирослав Стевановић је, како се види из његове биографије, током свог школовања био у прилици да стекне потребна знања из политичких наука, правних наука, безбедности и међународних односа, што му је, поред обављања сложених послова, било од помоћи приликом израде докторске дисертације.

2. Основни подаци о докторској дисертацији

Докторска дисертација кандидата мр Мирослава Стевановића, на тему "Одрживи развој као политичко-правна категорија" износи по обиму 399 страна од чега 46 страна заузима списак литературе.

Поред увода, дисертација садржи још три поглавља и закључна разматрања. Поглавља су: "Поимање одрживог развоја у међународном праву", "Функционална концептуализација одрживог развоја" и "Контекстуализација поимања одрживог развоја", која су подељена на више тематских целина, а свака целина на више потпоглавља.

Докторска дисертација мр Мирослава Стевановића представља заокружену целину у научном, стручном и методолошком смислу. Основна полазишта заснована су на обимној, претежно иностраној литератури, а у раду се аутор позива и упућује на бројне и разноврсне изворе. Текст дисертације обogaћен је неопходном ваљаном аргументацијом на основу обављеног аналитичког увида у 900 библиографских јединица, о чему сведоче 1455 фуснота примерених научном задатку. Тачније, приликом израде докторске дисертације кандидат је користио не само научне и стручне радове и монографије великог броја домаћих и страних аутора, већ и законе, међународне уговоре, стратегије, извештаје, програме, резолуције и друге одлуке међународних организација, одлуке међународних правосудних тела и историјске материјале која се односе на предмет истраживања.

Увидом у евиденцију Факултета политичких наука и Универзитетске библиотеке "Светозар Марковић" утврђено је да до сада код нас није брањена докторска дисертација под поменутиим или изразито сродним насловом.

3. Предмет и циљ дисертације

Предмет дисертације мр Мирослава Стевановића су *одреднице које детерминишу политичко-правну садржину одрживог развоја*. Те одреднице - чиниоци обухватају нормативни оквир и перцепцију одрживог развоја, облике и дејства одрживог развоја у пракси, природу и специфичности самог концепта, као и друштвене и политичке односе везане за одрживи развој. Кандидат утврђује утицај перцепције одрживог развоја на унутрашње политичке односе у државама и међународне односе који се у вези с тим одвијају, као и противуречности између прокламованих вредносних одређења и елемената одрживог развоја који у пракси условљавају промене у политичким системима држава које генеришу изазове за националну безбедност.

Такође, кандидат у оквиру обраде предмета дисертације разматра комплексност појма одрживог развоја, који у политичкој теорији и пракси и у перцепцијама о садржини трпи утицај активности за које се обезбеде финансијска средства, потребу делотворног и глобалног партнерства у управљању процесом

одрживог развоја, институционализују одрживог развоја у политичке системе држава, као и повећање броја безбедносних изазова за шири круг друштвених група.

Временски, истраживање обухвата раздобље од 1972. године до данас, са фокусом на актуелну стварност и уз уважавање историјског контекста развоја одредница, а просторно се односи на све државе.

Проблем који је у овој докторској дисертацији разматран захтевао је и теоријско одређење унутрашњих својстава одрживог развоја као вредносне категорије и испољавање одрживог развоја у оквиру политичких заједница, све у свему својеврсно формирање нарочитог категоријалног апарата који ће кандидат користити у даљем току истраживања, што је кандидат учинио у складу са водећим ставовима о том питању у релевантној и рецентној научној и стручној литератури.

Комисија констатује да је кандидат ради обраде свог предмета истраживања не само формирао одговарајући категоријални апарат, већ да је потом у свом раду и доследно употребљавао основне појмове у значењу изведених стручних категорија у политичкој и правној науци. Кандидат је приликом обраде прихваћене теме, пре употребе важних појмова и категорија, уз то нагласио и разлике које постоје у савременој политичкој теорији у погледу тих категорија, а њихова употреба код разних аутора је тачно објашњена.

Циљ овог истраживања се непосредно односио на научна сазнања о предмету истраживања имајући у виду чињенице које су њима одређене. Следствено томе, могу се издвојити научни и друштвени циљеви ове дисертације.

Као **научни циљ** овог истраживања означени су, пре свега, научно објашњење и научна дескрипција правних и политичких детерминанти које утичу и усмеравају поимање одрживог развоја у пракси, односно његово феноменолошко одређење. Ово истраживање, поред научне дескрипције за научни циљ је имало да постигне и нека научна објашњења. Рад је, пре свега допринео да се научно објасне услови, као и институционални и нормативни оквир, а потом и политички чиниоци који утичу на поимање одрживог развоја. Кандидат Стевановић у свом докторском раду

аргументовано објашњава да су функције одрживог развоја у суочавању са глобалним изазовима, интереси у међународним односима и имплементација међународних стандарда и начела одрживог развоја у државама од пресудног утицаја на обликовање концепта и политике одрживог развоја.

Остварени **друштвени циљеви** овог рада су верификација и унапређење постојећих, као и примена нових мера и активности држава, чланица међународне заједнице у унапређењу модела међународне заштите животне средине и основних права грађана у случају њиховог угоржавања. Посебан друштвени циљ ове дисертације је био унапређење модела минимума прихватљивих решења у имплементацији одрживог развоја, као пожељног стања добре владавине у државама и у међународној заједници и Комисија сматра да је кандидат својим радом дао несумњив допринос том моделу са становишта свога друштва. Остварени друштвени циљ ове дисертације је и у томе што је успела да политичким актерима, домаћој и иностраној јавности и свима заинтересованима, стави на увид научно систематизоване ставове о политичко-правном суочавању са проблемом неодрживости животне средине, економског система и друштвене организације који могу послужити као помоћ у оријентацији и усмерењу разноврсних друштвених, пре свега безбедносних чинилаца у савременој политичко-правној пракси.

3. Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању

У складу са предметом и циљем истраживања, кандидат је дефинисао три опште и седам посебних хипотеза.

Опште хипотезе кандидата мр Мирослава Стевановића су: прво, да одрживи развој има енорман значај за одржавање политичке заједнице, одн. *bonum commune communitatis*; друго, да се прихватање вредности које обухвата појам одрживог развоја обезбеђује на начине који су више утемељени на политичким ставовима и потребама међународних институција и великих сила него на међународном праву, а последица тога су веома различите перцепције одрживог развоја које имају појединачне националне државе; и треће, да се на националним нивоима,

међународни стандарди управљања системима и поступања у интересу одрживог развоја артикулишу се посредством професионалних и невладиних организација и уводе се у правни поредак држава често изван реалних могућности имплементације.

Овако постављене опште хипотезе подразумевале су следеће битне *посебне хипотезе*:

- Одрживи развој утиче на обликовање политичких процеса и њихову институционализацију у националним државама.
- Одлучујући утицај на начин и обим имплементације циљева одрживог развоја у државама у развоју и неразвијеним државама имају међународне финансијске институције и систем Уједињених нација, често мимо бројних интереса самих држава, а понекад и без упоришта у међународном праву.
- У одсуству неадекватног развоја међународног правног уређења, примена одрживог развоја као вредносног концепта отвара простор за међународно условљавање и политичке притиске на државе у развоју и неразвијене државе.
- У недостатку аутономних финансија држава за обезбеђивање одрживог развоја, некритичко прихватање широког схватања овог појма доводи до несврсисходности и неделотворности остварених резултата, често и супротних интересима националне безбедности.
- Прилагођавање потребама циљева одрживог развоја, без утврђеног међународног правног оквира те обавезе, резултира политичким процесима и институционалним променама унутар националних држава које не морају бити утемељене на демократским процесима.
- Методи глобализације и доминантна улога система међународних финансија у том процесу теже да институционализују доминацију у међународним односима и нужно наилазе на отпор у националним државама.
- Проблеми одрживог развоја углавном су локални и регионални и изискују такав приступ, док се глобални проблеми могу решавати искључиво кроз међународне уговоре.

Комисија констатује да је кандидат у својој докторској дисертацији научно потврдио своје основне хипотезе и у одговарајућем обиму из ње изведене посебне хипотезе што указује на исправан и доследан научни и истраживачки приступ.

4. Опис садржаја (структуре по поглављима) дисертације

Докторска дисертација мр Мирослава Стевановића "Одрживи развој као политичко-правна категорија" садржи поред увода, закључних разматрања и списка коришћене литературе још три дела. Делови су подељени на поглавља, потпоглавља и већи број посебних сегмената, што значајно доприноси прецизности теоријско-аналитичког тумачења и прегледности дисертације.

Први (уводни) део обухвата формулацију проблема истраживања, одређење предмета дисертације, појмовно одређење, операционално одређење, циљ дисертације, хипотетички оквир, методе које су примењене, као и очекиване резултате и пројектовани научни допринос (оправданост истраживања).

Други део "Поимање одрживог развоја у међународном праву", чини садржај подељен на пет поглавља.

У првом поглављу "Еволуција појма одрживог развоја у међународном праву", кандидат указује на историјски развој нормативног приступа проблемима очувања природе, међународних економских односа и друштвеног развоја и даје приказ развоја нормативног одређења садржине и институционалног оквира одрживог развоја. Осим тога, кандидат у функцији теме разматра нормативну концептуализацију одрживог и по животну средину нешкодљивог развоја света, увођење концепта одрживог развоја на међународну агенду, вредносну подлогу овог концепта и елементе одрживог развоја у међународним инструментима и одлукама међународних правосудних тела, од времена индустријске револуције до данас.

У другом поглављу, "Међународни нормативни концепт одрживог развоја", кандидат указује на нормативне изразе вредности на које се односе димензије одрживог развоја и, као такви, имају функцију у међународном правном

поретку. Кандидат сматра да људске радње не треба да буду такве да доводе до штете по животну средину, од које зависе и будуће генерације и да постоји дужност да се обезбеди очување животне средине. Он указује да заштита животне средине има елементе међународног обичаја, као и да парцијалну заштиту обезбеђује међународно кривично право и међународни уговори. Према кандидату, важан облик утицаја на перцепцију одрживог развоја представља наметање дужности у погледу обављања јавних послова, у које убраја добро администраирање, транспарентну системску одговорност, сузбијање корупције, правосудно администраирање правде и права човека и процедуре јавних набавки. Кандидат указује да су ограничења актуелног нормативног концепта одрживог развоја вредносна несагласност правног статуса природе у антропоцентричној политици, транснационална природа изазова и необавезност инструмената којима се дефинишу средишње вредности одрживог развоја: правичност, општа али диференцирана одговорност, предострожност, добро администраирање и интегрисање.

Треће поглавље, "Елементи појма одрживог развоја у међународном праву" подељено је у два потпоглавља.

У потпоглављу "Материјално-правни аспект у пракси одрживог развоја", аутор констатује да се политичка правила, од доброг администраирања до одрживог развоја и искорењивања сиромаштва, интернационализују као „развој права“ и, кроз условљавања у областима, попут међународних инвестиција и трговине, намећу као њихова јуристичка пројекција. Аутор указује да да је међународноправно једино заштићено право јавности на учешће кроз обавезу држава да обезбеде доступност информација, а да најизразитију правну природу имају: начело интеграције, начело предострожности, начело загађивач плаћа и начело јавне партиципације

У потпоглављу "Однос између начела одрживог развоја", аутор указује и да одрживи развој који се заснива на људским правима имплицира подвргнутост одговорности на основу међународних правила и најдоследније се институционално успоставља. Према кандидату, нормативни интервенционизам, у виду развоја међународних стандарда у складу са начелима одрживог развоја, успоставља се у односима између држава и у институционалним процесима у оквиру међународних организација. Кандидат, након анализе доктринарних радова, указује да одрживи развој не обухвата јасан сет проблема, ни правних норми којима се уређује као

област, већ представља нормативистички утицај на укупност међународних норми, попут начела (обичајног или доктринарног) међународног права. Према кандидату, одрживи развој мења парадигму ка делотворној интерграцији економских проблема са проблемима животне средине и друштва, али правно још увек се ради о идеалистичком концепту, који у условима доминантног правног позитивизма и неодређености појма одрживог развоја тешко може да доведе до позитивног развоја.

У четвртном поглављу, **"Одрживи развој у међународној административној пракси"**, кандидат анализира одрживи развој као „кровно“ начело низа правних и политичких начела и обавеза и указује да постоји сагласност држава о потреби да се испуни минимум стандарда заштите животне средине, али већина њих не заснива државама обавезе које треба спровести. Кандидат указује да се одрживи развој као начело међународног права помиње у пракси арбитражних трибунала и међународних финансијских институција и специјализованих агенција Уједињених нација, углавном везано за однос према животној средини. Према аутору, проширење нормативног поимања одрживог развоја обухвата захтеве за делотворнијим, демократскијим и одговорнијим међународним институцијама, посебно у равни људских права, односно људског развоја, у оквиру чега елемент одрживости представљају развој и достојанство нација. Такође, наводи да се тренутни концепти одрживог развоја заснивају претежно на нормирању обавеза које се односе на екологију, али не и на обзиру према економском и људском развоју. Аутор указује на институционализацију развојне интеграције држава у области трговине и инвестиција и, позивајући се на расправе у оквиру Светске трговинске организације и Конференције УН о трговини и развоју и на арбитражну праксу, наводи да су у односу на аспект начела која се односе на природне ресурсе одлуке Генералне скупштине УН које артикулишу да бивше колоније имају право на адекватну компензацију нису прерасле у нормативни поредак.

Ово поглавље садржи и два потпоглавља.

У потпоглављу **"Нормативни дискурс одрживог развоја ЕУ"**, аутор разматра нормативни дискурс одрживог развоја Европске уније и указује да он обухвата квалитет животне средине и одрживо управљање природним ресурсима, како би се обезбедио губитак природних ресурса и одржив развој, у циљу унапређења продуктивности ресурса и одржавања економског раста. На основу

увида у нормативне инструменте Савета Европске уније и Европске комисије, кандидат наводи да стратегијаме ефикасног управљања ресурсима, којом се додаје вредност одрживом развоју кроз смањење потрошње и иновативне уније, којом се унапређује пословно окружење, за циљ имају подстрек конкурентности у условима глобализације зелене привреде и предузетништва, кроз већу конкурентност и одржив расту, без подстицања одрживог развоја. Према аутору, на тај начин се уместо материјално-правних, развијају административни механизми за успостављање веће координације са свим нивоима власти и технички стандарди, за које, позивајући се на стручну литературу, примећује да уколико би се сви схватили дословно ниједан субјект не би могао да им удовољи.

У потпоглављу "Оквир националног администрирања одрживог развоја", кандидат подвргава анализи имплементацију елемената нормативне садржине одрживог развоја у државама и указује да се они у неким уважавају декларативно, а другде предвиђањем конкретних права, од којих су на међународном плану разматрани начело борбе против корупције, институција повереника грађана, добро администрирање, подложност системској одговорности. Аутор указује на тренд у међународном праву који одликује настојање да се артикулише нормативни одговор на претње по интегритет биосфере, који се у пракси често испољава промене парадигме о доминацији економског раста, као основне вредности, што подразумева и потребу специфичних нормативних режима одрживог развоја за развијене државе и за државе у развоју. Кандидат наводи да државе у нормативним порецима и универзални инструменти препознају вредности унутаргенерацијске и међугенерацијске правичности, које у својој јуриспруденцији препознаје Међународни суд правде, а судови неких држава прихватају активну процесну способност када се ради о заштити права будућих генерација. Аутор указује да из наведених начела произилази нормативна садржина одрживог развоја, односно начела која државе треба да примењују и да она, без обзира на правни статус, имплицитно обухватају и одређена права личности везано за животну средину. Нормативни концепт одрживог развоја, према аутору, треба да реши питање компромиса између три конкурентне вредносне димензије: економске, друштвене и оне која се односи на животну средину, а у контексту заштите економских забринутости, вредности животне средине се често занемарују, одлагањем акције,

или делотворног уређивања, док друштвене забринутости могу и да се уваже, због маргинализовања питања у вези са животном средином.

Пето поглавље, "Схватање одрживог развоја у међународноправној пракси, подељено је у три потпоглавља.

У потпоглављу "Одрживи развој у пракси Међународног суда правде", кандидат анализира поимање елемената нормативне садржине одрживог развоја у пракси Међународног суда правде и, након супротстављања различитих становишта о њиховом обухвату и правној снази, указује да Суд није потврдио одрживи развој као правну норму, већ се на одрживи развој позива као на циљ. Аутор такође указује да из схватања Суда да нове норме одрживог развоја треба узети у разматрање, а стандардима придати одговарајућу тежину проистиче да одрживи развој представља нормативни концепт који проистиче из потребе да се економски развој помири са заштитом животне средине.

У потпоглављу "Одрживи развој у споразумима о заштити страних улагања", аутор разматра нормативно поимање одрживог развоја у споразумима о заштити страних улагања и констатује да се инвестиционе политике преплићу са стратегијама привредних грана, безбедносним политикама и да на њих утичу и добровољни стандарди друштвене одговорности компанија, што инвеститорима омогућава да заобиђу административне и судске поступке и директно се обрате инвестиционој арбитражи за решавање спора, што, како доказује праксом арбитражних трибунала, може да има штетне последице у погледу примене начела одрживог развоја у држави домаћину.

У потпоглављу "Природа одрживог развоја у међународном праву", мр Мирослав Стевановић, анализирајући природу одрживог развоја, наводи да одрживи развој нормативно обухвата вредности: одрживо коришћење природних ресурса, правичност, заједничка али диференцирана одговорност, предострожан приступ здрављу људи, природним ресурса и екосистему, јавна партиципација и приступ информацијама и правди, добро администрање и међуповезаност. Кандидат указује да савремени концепт одрживог развоја, који уважава аспект људских права, почива на следећим елементима: одрживо коришћење природних ресурса, стабилан

макро-економски развој, заштита животне средине, дуготрајност и истовремено промптност, учешће јавности и људска права, добро управљање, као и интеграција.

Ово потпоглавље садржи и посебан сегмент, **"Глобализација права везано за животну средину"**, у коме кандидат указује да се правни интерес државе на добру од општег интереса може превести у овлашћење на правичан приступ и коришћење ресурса животне средине, али и одговорност да спречи да на њему настане штета и да нормирање забринутости за животну средину има капацитет да ограничи дискрециону моћ развијених држава, које се тако суочавају са перцепцијом о могућем ограничењу приватне својине и технолошке иновације. Аутор указује да мотивација развијених држава у поимању одрживог развоја, у оквиру процеса глобализације, остаје везана за економске перформансе и животни стил.

Комисија сматра да је кандидат методолошки исправно и од користи за укупни квалитет дисертације то што мр Мирослав Стевановић у овом поглављу даје и сложене анализе поимања нормативне садржине нормативног начела одрживог развоја, које проистичу тумачења и праксе субјеката који их имплементирају, држава, специјализованих агенција УН и међународних организација.

Трећи део, "Функционална концептуализација одрживог развоја", подељен је на четири целине.

У првом поглављу, **"Развој идеје глобалног одрживог развоја"**, аутор уочава да одрживи развој почива на потреби да се међународном нивоу одреди према проблемима економског раста, што експонира проблем ограничења раста, што се превазилази концептом да су квалитет животне средине и економски развој међузависни. Према аутору, нејасност шта све може бити подведено под појам одрживости доводи до покушаја да се утврде мерљиви критеријуми, а циљ развоја постаје да не изазове широку и непоправљиву штету, што у дискурс уводи схватање да друштвени услови утичу на еколошку стабилност. Кандидат примећује да одрживи развој делује у политичком контексту, тако што расправа о овим концептима чини компоненту политичке борбе о смеру друштвеног и економског развоја, те и аргументи представљају део процеса свесног управљања друштвеним променама. Он закључује да прихватање одрживог развоја као политичког концепта

доводи до тога да се заштита животне средине и одрживог развоја обликује у пракси: доводи до проблема реализације, јер зависи од тога да ли се прихвата антропоцентризам, односно интервенционистички наступ у природи, или екоцентризам, односно подвргнутост људских бића симбиози са природом.

Друго поглавље, "Одрживи развој као глобални институционални оквир", чини шест потпоглавља.

У потпоглављу **"Проблем глобалног администрања"**, кандидат указује да је савремени фокуса одрживог развоја на организационим аспектима, првенствено добром администрању, које у идеологији глобализације добија своје место као механизам управљања различит од државне управе. Према аутору, то се испоставља као заједничко стварање политика и оквира у областима одрживог управљања ресурсима, заштите радничких права и заштите животне средине у оквиру кључних међународних институција у систему Уједињених нација, повећање улагања у животну средину; система глобалног тржишта и нових развојних модела. Кандидат указује да се утаквко усмерење суочава са два извора препрека: сталној доминацији приоритета економске политике над оним животне средине; и, још важније, слабој вертикалној и хоризонталној институционалној координацији и све већем демократском дефициту, до недостатка политичке воље и неразумевања политика одрживог развоја. Кандидат наводи да, наизглед, државе данас прихватају само израду докумената о националним институционалним оквирима одрживог развоја, односно бирократизацију, што доводи у сумњу функционалност глобалног система.

У потпоглављу **"Проблем приступа изазовима одрживог развоја"**, кандидат указује да је модел одрживог развоја теоријски нужно екоцентричан и у том контексту је данашња етика везано за животну средину тежи подвргавању законима природе, који делују независно од људске воље. Према аутору, резултате интеракција између друштвених, економских и еколошких проблема представљају изазов за одрживи развој, што у пракси изискује утврђивање мерљивих показатеља. Кандидат констатује да на обликовање опште визије одрживог развоја утичу и међународни економски инструменти, кроз примену тржишно оријентисаних инструмената; укључивање приватног сектора, чиме се легитимише утицај ове интересне групе у међународној политици и последично у оквиру држава, као и

развој нових технологија чија примена повратно утиче на уобличавање визије одрживог развоја.

У потпоглављу **"Алати, стратегије и механизми одрживог развоја"**, аутор као битне механизме политике одрживог развоја издваја финансирање, политичке, културне и економске последице повезане са глобализацијом, као и праксу управљања животном, чији се утицај остварује у оквиру националних стратегија одрживог развоја. Кандидат уочава да националне стратегије одрживог развоја успостављају нехијерархијски устројен систем, без јасне надлежности и одговорности државе за спровођење, већ условљава широко хоризонтално и вертикално учешће. Он указује да овај механизам уводи на јавну сцену нове институционалне улоге интересних група, консензус политике државе и интереса тих група, и коначно до проблем успостављања кохерентности политике, што има за последицу да се комуникација у оквиру националне стратегије одрживог развоја успоставља кроз информације, едукације и комуникационе стратегије, чиме се практично обликује свест о одрживом развоју. Кандидат примећује и да су многа одређења администрирања одрживог развоја произашла из уверења у либералну представничку демократију и слободну тржишну економију, која је Светска банка иницирала на међународном плану у погледу управљања у јавном сектору.

У потпоглављу **"Обликовање концепта одрживог развоја"**, кандидат истиче институционалне и концептуалне последице опадајућих трендова животне средине, у виду потребе за дијалогом о вредностима и холистичким приступом, као и за глобалним моделом суочавања са ризичним трендовима индустријског развоја, раста полулације, неухрањености, трошења необновљивих ресурса и пропадања животне средине (идеја о друштву ризика, ограничења раста). Према аутору, са аспекта индивидуе, централно место у новом дискурсу добија појам „квалитет живота“, из којег као проблем проистиче обезбеђивање одрживости развоја и избегава бркање раста са развојем.

У потпоглављу **"Друштвени односи у примени одрживог развоја у државама"**, аутор наводи да су Миленијумски развојни циљеви обезбедили глобалну економску и политичку доминацију Севера на Југу и да се реторика о „партнерству“ и „добром администрирању“ испоставља у функцији отварања

комерцијалних тржишта водећим економским силама. Он указује да, у вредносном смислу, из међународних инструмента усвојених у систему УН проистиче да развој не подразумева и истинске и инструменталне слободе, а еволутивно посматрано, одрживи развој и одрживост делују као динамички процеси, који се мењају зависно од промена у свету, људских вештина, знања, способности, комуникације и дијалога. Према њему, само тако је могуће објаснити развијање идеје, упркос слабој пракси њеног остваривања.

У потпоглављу **"Динамика одрживог развоја"**, аутор наводи да у посттрадиционалном друштву, које тежи да оствари способност управљања само собом, интеракција између одрживог развоја, управљања ризицима и рефлексивне модернизације налази свој одраз у глобалном руковођењу, при чему са собом носи многе одлике уткане у модерност западних друштава, међу којима и „извоз“ напретка и колонијализам. Према њему, појам одрживи развој се у политичком и друштвеном дијалогу јавља као последица увиђања неадекватности постојећих образаца процеса владања, логике индустријализације и на међународном нивоу се испољава као интерактивна мрежа режима који настоје и интегришу различите елементе одрживог развоја, што узрокује хибридну организацију, која укључује елементе друштва у руковођењу. Кандидат указује да националне државе настоје да управљају ризицима по животну средину, друштво и економију, што се паралелно врши и на глобалном нивоу и примећује да није јасно на који се начин демократски легитимитет и превазилажење отпора постижу кампањама недржавних субјеката. По њему, у оквиру процеса одрживог развоја развија се контрола и/или администрирање, које одликује активан и интервенционистички приступ питањима која претходно нису уређена, а дискурс одрживог развоја се генерално развија у правцу ширења настојања да се преобликује политичко учешће. Аутор наводи на напредак на плану проширивања индикатора напретка у одрживом развоју, али да је доминантна парадигма и даље економски раст, и у таквим условима, по њему, одрживи развој треба посматрати изван контекста животне средине.

У трећем поглављу, **" Одрживи развој као глобални вредносни оквир"**, кандидат указује да проблем појмовног одређења одрживог развоја проистиче из спора око основних вредности у позадини, те се схватање одрживог развоја разликује зависно како од дисциплина у оквиру којих се посматра, тако и од

претпоставки о суштини односа између природе и друштва. Сведен на аспект људских бића, према аутору, развој подразумева активности усмерене на формирање људског капитала и искоришћавање људског капитала, као политички концепт, образац одрживог развоја је близак поимању безбедности, док показатељи одрживости који изражавају стање у више области живота, у условима постојања институционалних механизма објективно представљају чиниоце доминације.

Ово поглавље садржи пет потпоглавља.

У потпоглављу **"Одрживи развој као глобална „јавна служба“"**, кандидат наводи да су кључне политичке и етичке парадигме за решавање планетарних еколошких и друштвених проблема економија (и запошљавање) и животне средине и да су то области у којима тражити решења за проблеме одрживости. Он указује, позивајући се на доктринарна гледишта, да се проблеми природног капитала и, уопштеније, људског развоја, могу свести на проблем постизања одрживе потрошње и да се, у недостатку конкретних решења, у доктрини се разматрају методи мотивисања одрживе потрошње, међу које се убрајају унапређење инклузивних друштава, обезбеђење смисаоног рада и испуњеног живота, развијање свести и мере фискалне политике и убеђивања.

У потпоглављу **"Одржив развој као агенс за друштвени консензус"**, аутор наводи да постизање еколошких, друштвених и економских циљева, наметање еколошких ограничења, уз владин интервенционизам, захтева лидерство и сарадњу учесника, интеграцију и координацију политике на просторним скалама и у политичким јурисдикцијама, а зависи од образовних, планских и политичких процеса који су отворени, и поштени. Према њему, ради се о концепту који успоставља индивидуалне и колективне вредности, односно који је нормативан, а начин остваривања вредности у постмодерном друштву, због интеракција и плуралности интереса, чини га политичким контекстом остваривости тих интереса.

У потпоглављу **"Одрживи развој као предмет администрација"**, кандидат разматра проблем како да се испуњавају континуиране потребе, а да се при том избегне штета по локалне и глобалне екосистеме и правичнија оријентација. Он наводи да су у контроли и уређењу интеракција између друштва и животне средине нове творевине институције администрација животне средине, чији је развој

последица увиђања да се политика животне средине не може свести на само ублажавање негативних последица доминантног економског одлучивања, већ да се мора бавити и преоријентацијом развоја. Према њему, пракса одрживог развоја пре свега се испољава у администрирању и управљању, која треба да одражавају друштвена вољна кретања, при чему су уважавање комплексности и међуусловљености одрживог развоја резултирали ширењем фокуса трагања о развојним опцијама и њиховој одрживости и на област друштвено-техничких преображаја и иновација, уз подршку процедуралних политика. Кандидат закључује да одрживи развој обухвата интеграције или уравнотежавање сукобљених вредности и са њиме повезаних перцепција ризика.

Ово потпоглавље садржи и два посебна сегмента.

У посебном сегменту овог поглавља "*Иновативност*", аутор наводи да се, у настојању да се утврде везе између закона ентропије и економског процеса развија се интердисциплинарна парадигма која економију као подсистем супсумира у еколошки систем. То, по њему, отвара нове перспективе за конструкцију одрживости, ка иновативним процесима усмереним на сврхе које се одвајају од инертних тенденција модерности, вођених формалном логиком, економском вредношћу и инструменталном рационалношћу. При томе, позивајући се на конкретне примере, констатује да рационалност, организована у формални и теоријски, инструментални и практични, супстантивни и културни поредак, мења значење и приоритете иновативних процеса и да политичка екологија постаје ослобађајућа сила која се шири на локалне аутохтоне заједнице које се боре за очување својих екосистема, или за одржив развој заснован на коегзистенцији културних различитости у глобализованом свету. Аутор такође констатује да се пословно моделирање одрживости претвара у листу која формализује процес одлучивања и, с тог аспекта, одржив пословни развој обухвата управљање од порекла сировина до употребе производа, укључујући одлучивање о низу односа и веза, а да социолошки и антрополошки приступ развоју, оријентисан на учеснике, тежи да нагласи учешће које проистиче из жеље да се утиче на сопствени живот као последицу живота у заједници, без одговора на питање развоја рационалности. Кандидат наводи да је после неолибералне револуције концепт одрживог развоја норматизован и деполитизован.

У посебном сегменту "**Јавно-приватна партнерства**", кандидат указује да државе нису могле да се усагласе о смањивању промена глобалне животне средине, нити да покрену одрживи развој у, уместо тога, определиле су се за примену постојећих политика и да прихвате модел глобалног администраирања који подржава традиционални, у виду партнерстава, која обухватају: транснационалност, намере јавних политика; умрежену структуру, без централне хијерархије; појављују се у различитим секторима и имају различит географски обухват. Он примећује да партнерства делују на пољу одрживог развоја и усмерена су на имплементацију циљева договорених међународних јавних политика, али нису неутрални алати за имплементацију, него служе политичким циљевима и стога генеришу политичке изазове. Аутор наводи да деволуција администраирања и поуздавање у мреже и уговоре да остваре оно што су изворно биле одговорности управе, у оквиру одрживог развоја као предмет истраживања уводи и аспект друштвене одговорности, и конкурентности.

У потпоглављу "**Одрживи развој као идеал**", аутор наводи да су развијене државе постале такве управо уништавајући животну средину, те је хипокризија захтевати од неразвијених да на уштрб свог економског раста чувају животну средину и контролишу раст популације. По њему, такво одређење уводи тезу да ће се деградација животне средине наставити уколико се не посвети проблему држава у развоју. Аутор констатује да раст мора да буде у облику који ће бити мање штетан по животну средину и неће исцрпљивати залихе природних ресурса, што уводи раскол у политички дискурс, да државе у развоју желе бољи развој, а развијене државе бољу животну средину. Према њему, одрживи развој се у суштини своди на оптимизирање равнотеже у вези са развојем између економске, друштвене и димензије животне средине, од којих је свака у пракси повезана са интересним групама, које представљају капитал, радни слој и животну средину. Такође констатује да не постоји универзални идеал одрживог развоја, те да би стога иницијативу у том погледу требало да има планирање. Аутор сматра да се ради о вишестраном феномену глобалних пропорција, а неке од прихваћених стратегија су ограниченог домета, неке су више политизоване и захтевају ширу агенду друштвених промена. У том контексту, аутор закључује да је концепт одрживог развоја у великој мери творевина међународне елите политичара, научника, планера

и заштитника животне средине, која је пронашла простор за ширење у политичким процесима у државама јер иницијалне формулације омогућавају да га свако тумачи према свом интересу.

У посебном сегменту овог поглавља, "**Образовање**", аутор наводи да образовање треба да обезбеди способност перцепције реалности у оквиру описане сложености одрживог развоја и да тако допринесе подизању капацитета првенствено за рационално одлучивање. Такође, указује да за оцену одрживости стратегије, програма или мера нису довољни нормативни параметри, већ да је потребан вишедимензионални концепт заснован на аналитичким критеријумима, односно евалуацијом остваривања знања, развоја, контроле и легитимизације међуповезаних перспектива (научне, управљања, интересних група, услуга; спонзора) и регулативе.

У потпоглављу "**Одрживи развој као светска политика**", аутор наводи да из комплексности, сврхе и циља одрживог развоја проистиче важност интеграционе правичности за схватање одрживог развоја, у погледу опредељивања објекта одрживости, временске компоненте и предмета развоја. Из тога, по њему, следи да је елементе појма могуће тумачити индукцијом у оквиру појмова, а како се ради о нормативном концепту, вредносни аспект је нужен за садржинско одређење одрживог развоја. Кандидат наводи да чињеница да концепт људских права још увек није интегрално афирмисан у оквиру одрживог развоја указује да је мало пажње посвећено вредностима у подлози овог концепта и да се зато вредности морају дедуцирати из неких од докумената који се односе на праксу одрживог развоја.

Ово потпоглавље садржи и четити посебна сегмента.

У посебном сегменту, "**Администрирање**", кандидат указује да је одрживи развој феномен који се одвија на више нивоа и представља систем који укључује транснационалне, међународне, националне и поднационалне учеснике, владина тела, пословне и институције цивилног друштва, раст метропола, као и глобално администрирање, будући да погађа многе области. Према њему, све већа је неусклађеност између сила глобализације и капацитета извршних власти држава да усмеравају, регулишу и контролишу, при чему се у јавним политикама и у дебатама око динамика политике артикулишу и примењују домени урбане димензије.

У посебном сегменту, "**Мерење напретка и добробити**", кандидат наводи да услед позитивних тенденција на плану побољшавања здравља, исхране и сл. и услед негативних тенденција изазаних последицама загађења и сиромашења ресурса, осмишљавање одрживог развоја изискује утврђивање показатеља на основу којих се могу изразити и пратити кретање и смер процеса. Он наводи да се у мерењу напретка и добробити могу разликовати три концептуална приступа: први, као израз правичности и одрживости добробити; други, као подстицај остваривању циљева; и трећи, као израз напретка грађана и констатује да се људски систем увек мора разматрати у односу на екосистем и интеракције с њим

У посебном сегменту, "**Општа поимања одрживог развоја**", аутор примећује да се политичка пракса одрживог развоја углавном концентрише на начине на који економске активности могу заштити или унапредити животну средину. Он наводи да је почетни интерес заштите животне средине био заснован на заштити здравља, а да увођење културе у анализу омогућава да се проблеми животне средине сагледају као синоним за свест о екосистему и људској заједници на глобалном нивоу.

У посебном сегменту, "**Одрживост као однос акције и последице**", кандидат указује да је, уколико не постоји опште прихваћена дефиниција одрживости (развоја), могуће сагледати поимања различитих аспеката одрживог развоја. Он наводи да су сви покушаји дефинисања одрживог развоја полазили од економске димензије и да тај приступ, без обзира на основаност, има емпиријску потврду. Аутом налазио да вредновање одрживости омогућава разликовање типова одрживости: биолошка стабилност, коришћење ресурса, економска и друштвена стабилност, што произлази и из димензија одрживог развоја, као и да показатељи омогућавају да се перципирају општи трендови и доносиоцима одлука о јавним политикама и јавности пруже критеријуме за анализу и оцењивање.

У четвртом поглављу, "**Проблем концептуализације управљања одрживошћу**", кандидат наводи да је резултат плурализма и моћи заједница у области имплементације одрживог развоја био полиархијски модел државе и демократије, којим се успоставља равнотежа између такмичарског партијског система и активности интересних група на разним нивоима организације државе у сложенем друштву. Он указује да је иновативност тог механизма одлучивања у томе да политичка моћ није у монополу политичког центра, већ се расподељује по

вертикали и по хоризонтали у више различитих нивоа и центара одлучивања, а да се функционисање тако сложеног модела обезбеђује се кроз консензус око основних либералних вредности политичке културе. Аутор констатује, позивајући се на теоријске изворе, да такав механизам у себи носи низ изазова, међу којима са аспекта политичких процеса: стање организованог друштва у оквиру развоја цивилног управљања, као метод глобализације који нарушава националну државу и глобализацију; усвајање закона који се после тога не спроводе, као начин да се јавност заведе; као и подривање логичких основа демократије. Према њему, концепт приступа интересних група процесима управљања судара се са неоелитистичким, у оквиру којег контролу успоставља нова менаџерска (управљачка) елита. Такође наводи да је резултат синергетског деловања процеса економске, политичке и културне глобализације, који крње суверенитет државе, тзв. „празна држава“, а да је одраз стања у коме је национална држава постаје и премала и превелика да решава одређени круг проблема представља глобализација и преношење управљања на регионе и локалне заједнице. Кандидат закључује да одрживи развој, у друштвеној димензији, обухвата питања попут инклузије и унутаргенерацијских односа, а да модерна држава и даље има одговорност у вези са друштвено-економском сигурношћу својих грађана. Након анализе идеја одрживог развоја, он налази да проблем неодређености појма одрживог развоја делује тако што се у пракси подразумева различит садржај и, у таквој реалности, прилагодљиво управљање везано за одрживи развој подразумева људску довитљивост и праксу да се делује као саставни део природе, уместо на природи.

У овом делу рада кандидат истражује испољавање елемената одрживог развоја у пракси међународних и националних политичких процеса.

Комисија сматра да је методолошки исправно и за квалитет рада од користи што је кандидат мр Мирослав Стевановић у овом делу рада сучелио и различите теоријске дискурсе о концепту одрживог развоја.

Четврти део, "Контекстуализација поимања одрживог развоја", подељен је у пет поглавља.

У првом поглављу, **"Одрживи развој у контексту међународних односа"**, аутор наводи да су стратегије развоја обликоване доминантним парадигмама

глобалног севера, а теорије развоја су садржале формулацију стратегија реформисања друштава по угледу на Север. Он примећује да се дискурс развоја прихвата и процењује кроз реалистичко посматрање, које наглашава значај спољне, умно-независне и структуриране реалности као извора и основа тврдњи о истини и научном знању, као и да се ослања на моћ учесника да стварају узгредне истине, због чега је неопходно да режим истине буде неусиљен и поводљив. Зато, по њему, тај дискурс пролази кроз многа понављања, прихватањем нових циљева и механизма који се заснивају на идеологијама које економску безбедност држе изнад бриге за животну средину. Као категорије битне за поимање одрживог развоја, аутор истиче: тренд контекстуализације вредности и глобални приступ у односу на вредности и трендове.

Прва поглавље садржи и три потпоглавља.

У потпоглављу, **"Проблеми у пракси одрживог развоја"**, кандидат констатује неприхватање ставова правно обавезујућег инструмента о климатским променама и, уместо тога, публикавање најразличитијих извештаја. Он наводи да загађење и узроци угрожавања животне средине нису решени, већ су изазвани модернизацијом, развојем, глобалним управљањем животном средином, трансфером технологија и финансирањем, растом дугова држава у развоју, друштвеној неправичности и економској неједнакости. Кандидат истиче да савремени међународни односи сведоче о развоју техника спољне политике, кроз нови тип дипломатске активности која се односи на одрживи развој и животну средину, у оквиру међународних конференција и да је, након Хладног рата, доминација над глобалним југом осигурана је применом силе, али и коришћењем економског оружја.

У потпоглављу, **"Дискурс одрживог развоја у међународним односима"**, аутор наводи да је у међународном праву и политици саставни део одрживог развоја економски раст, а да је, друге стране, позиција нераста, односно ограничења која намеће природа, суштина аргументације друштвених зелених. Према аутору, међународно уважавање у оквиру концепта одрживог развоја стекли су нови елементи, попут људских права, демократије и родне равноправности, а још увек није прецизно одређена садржина одрживог развоја, као нормативног концепта. Он закључује да је комплексно и неодређено поимање одрживог развоја омогућило да изворно представља као израз модернизма глобалног севера, које најразвијеније

државе концептуализују као способност нације да решава проблеме животне средине и природних ресурса, која представља функцију снаге њених институција и лидера.

Ово потпоглавље садржи осам посебних сегмената.

У посебном сегменту, "**Фонд за глобалну животну средину**", аутор се бави самосталним финансијским инструментом у функцији партнерства за међународну сарадњу за финансирање потреба које се односе на животну средину поступајућег механизма Оквирне конвенције о промени климе и Конвенције о биолошкој разноврсности, отворен за чланство свим чланицама УН. Он налази да Фонд за глобалну животну средину није међународна организација и нема способност да ступа у међународно обавезујуће правне уговоре, из чега проистиче да споразуми које овај фонд закључује са државама не подлежу ратификацији држава, те су изузети из демократске контроле.

У посебном сегменту, "**Популација**", аутор наводи да је систем међународне трговине препуштен самоуређивању, укључујући и када се ради о друштвено-економском контексту проблема популације. Према њему, такав приступ проблемима популације може се приметити и када се ради о одрживости прехране процес одрживог развоја је у области социјалне екологије обухватио својеврсну контролу имовине, у оквиру механизма земљишних реформи да се обезбеди правичан приступ земљишту и другим природним ресурсима, уз уважавање еколошких чинилаца и одрживости животне средине

У посебном сегменту, "**Међународно пословање**", кандидат наводи да је с продором мултинационалних корпорација у областима попут образовања, сиромаштва и одрживог развоја међународну димензију добила и деполитизација процеса доношења колективних одлука и преговарања учесника на нивоу власти и пословног света. Он, даље, наводи да образовање за међународно пословање промовишу програми који се стварају у оквиру невладиних организација развијених држава, да би се обезбедило да људи могу да одговоре на изазове и да имају корист од глобалне економије и да се реструктурирање квалитета и коришћења људских ресурса одвија уз најмање транзиционе трошкове, кроз терцијарно образовање и перспективу доживотног учења. Аутор налази и да се кроз све мултилатералне институције и организације које су везане за међународну трговину и финансије,

генерално, протеже политичка кохерентност. Према њему, аргументовање веза између трговине и ширих задатака спољне политике, попут одрживог развоја, олакшава консензус да се заједничка трговинска правила могу спроводити у складу са начелима спољне акције развијених држава, међу које спада олакшавање приступа њиховом тржишту државама у развоју које поштују међународно трговинско право.

У посебном сегменту, "*Перцепција одрживог развоја глобалног запада*", кандидат примећује да упркос формалном напретку и потенцијалу да се допринесе смањењу сиромаштва, развоју и очувању животне средине, суштинска примена начела одрживог развоја остаје сложена и нелинеарна. Он наводи да примена начела одрживог развоја захтева политичку вољу и сарадњу на глобалном нивоу, али да показатељи указују да такав тренд још увек не постоји. Према њему, економски и технолошки развој оставили су огромне раскораци у просперитету, приликама и стандарду живота, а неодржив развој је деградирао и загадио животну средину на такав начин да делује као ограничење правичности, што подрива остваривање раста.

У посебном сегменту, "*Интеграција*", аутор истиче интеграцију као основни метод одрживог развоја, који користи најширем могућем кругу сектора. Он указује да у развијеном свету, владајућа догма одрживог развоја је да уоквирује могућности за напредак, а да економија помаже да се достигне укупни циљ – глобално побољшање квалитета живота. Према кандидату, одрживи развој је уједно концептуални оквир (начин промене гледишта ка целовитијем и избалансиранијем); процес (начин примене принципа интеграције кроз простор и време, на све одлуке); крајњи циљ (идентификовање проблема и њихово решавање) и због те обимности, упркос популарности и прихватању, још није преточен у обухватне промене, већ у пракси опсег одрживог развоја опредељује све више веза између људи, њихових економија и друштава са екосистемима који их подржавају. Према њему, централно питање у глобализованом друштву је како остварити раст на начин који у развијеном свету задржава достигнути ниво здравља, животног стандарда.

У посебном сегменту, "*Изаови глобалистичке економије за одрживи развој*", аутор наводи да економска глобализација мења улогу националне државе, а да на међународном нивоу још увек не постоје демократске институције које би се делотворно суочавале са проблемима које ствара глобализација. Он указује да су четири кључна изазова: климатске промене, биолошка разноврсност, неодрживо

управљање водним ресурсима и здравље (последице загађења и опасних хемикалија). Перцепција одрживог развоја глобалног запада, према њему, садржи унутрашњу противречност, услед чињенице да не полази од тога да производња и потрошња условљавају ланчане реакције, због чега се остваривање циљева и јавних политика одрживости, које подразумева равнотежно стање низа комплексно међуповезаних варијабила, настоји постићи преко показатеља о појединим сегментима. Он примећује и да извршне власти држава имају на располагању регулативу и алокацију средстава, али да је доминантно схватање да субвенције уводе поремећаје и да посвећеност извршних власти државе одрживом развоју треба да буде изражена кроз националне стратегије, документ који се намеће одозго на доле, Кандидат налази да, у таквим околностима, на плану остваривања личности у друштву у вези са одрживим развојем данас долази до културне трансформације јавних и приватних институција у схватању улоге и значаја цивилног друштва пројектно оријентисне, односно зависне од спољног финансирања и без демократског капацитета да на основу изворног интереса функционишу као легитимне групе за притисак.

У посебном сегменту, *"Глобално администрирање интересних група"*, кандидат наводи да се као суштинско питање управљања ресурсима истиче алокација права на приступ природним ресурсима и на њихово коришћење. Он примећује да ти процеси укључују више интересних група, што се прокламује као важан приступ и уводи у међународни режим одрживог развоја, али им недостају јасни политички оквири који би подржавали процесе партнерства, због чега постоји потреба да се успостави заједнички међународни смер и координација.

У посебном сегменту, *"Националне стратегије"*, аутор наводи да институционализација одрживог развоја често има за последицу пренормирање, бирократизацију, слабу контролу и неефикасност у остваривању међународно прихваћених циљева. Такође указује и да глобализована економија постаје главни чинилац светске унификације и нови свет индивидуалнитета идеја, идентитета, религија и уверења. Он налази, позивајући се на доктринарне радове, да је успоравање напретка ка одрживости у постјоханесбуршком периоду последица дејства глобалне неолибералне политичке климе, ерозије подложности влада системској контроли бирачких тела и замене интересним политикама, у оквиру којих

доминирају моћни пословни учесници, кроз приватно-јавна партнерства и међународне инвестиције. Према кандидату, додатни изазов стратегија одрживог развоја је идеолошке природе, будиући да је еколошка одрживост, као ограничавајући чинилац, тесно је везана за концепте уравнотежавања, који су уткани у постојеће стратегије одрживог развоја.

У потпоглављу, **"Одрживи развој као чинилац у међународним односима"**, кандидат наводи да борба за ресурсе и опстанак добија своје форме и у оквиру друштвених група, религија, етничких група и пословних кругова, а да предмет борбе, на глобализованом тржишту, постаје приступ необновљивим изворима. Он указује да ту долази до проблема разликовања између основних потреба и жеља, односно између разумних минималних потреба опстанка и културних стандарда, како би се одредило да ли се појам одрживости односи на капацитет природе, или на капацитет друштва. Такође указује да се аргумент глобализације заснива се на унапређењу слободне трговине као кључне за окончање сиромаштва и обезбеђивање делотворног развоја и, сходно томе, за заштиту животне средине и унапређивање развоја, као и да се као противтежа развија антиглобализација, која другачије приступа динамици светске структуре. Аутор налази да је схватање развоја као одрживог само по себи извор дебате и констатује да се у условима које намеће интензиван технолошки напредак јавља приступ да је материјалне промене нужно проширити и променама у људским димензијама. Према њему, концепт одрживог развоја је одређен на начин који настоји да уједини што више држава на истом циљу и да не задире у проблем, већ да представља погодан одабир речи, због чега нема велику корисност, осим као фраза, при чему глобалне друштвено-политичке теме вуку корене из односа у колонијализму. Он закључује да је у оцени деградације животне средине неопходно поћи од људског критеријума,

Ово поглавље садржи и пет посебних сегмената.

У посебном сегменту, **"Показатељи"**, аутор наводи да се, ослањајући се на неодређеност термина, економско одређење одрживог развоја креће у оквиру заснованом на поставци да је развој одржив уколико временом не опада добробит *per capita*, што резултира развијањем различитих секторских критеријума за процену одрживости. Он указује да се таква одређења подупиру извештавањем о показатељима, као основа управљања одрживим развојем на државном и

међународном нивоу, у оквиру чега се као корективни механизам заговара партиципативно доношење одлука.

У посебном сегменту, "**Образовање**", кандидат истиче да образовање за одрживи развој полази од две претпоставке: прво, да је одрживи развој неспоран концепт и, друго, да образовање треба да се користи за унапређење предетерминисаних циљева... Према аутору, парадокс је да такво образовање представља део решења и део проблема, односно да се образовање о животној средини прокламује као суштинско за одрживи развој, а у исто време се образује за неодржива друштва.

У посебном сегменту, "**Јавна администрација**", кандидат указује да концепт одрживог развоја фокусира значај три сегмента јавне администрације: делотворност; правичност и партиципацију. Он наводи да у процес доношења одлука, јавна администрација, као и одржив развој, укључује јавност и непрофитни сектор; као и да су, у процесу планирања, информационе технологије омогућиле обраду обиља података и калкулативност процеса, и постају средство за контролу људи. Кандидат наводи да је проблем у томе да се савремено друштво све више рационализује и бирократизује и уместо ефикасног управљања и доступности ресурса, јавне администрације се према овим проблемима све више постављају планирањем у оквиру својих органа. Према аутору, витални чинилац одрживог развоја је одлучивање засновано на располагању подацима, што подстиче истраживање, а усмерење пажње на образовање довело је до масовног високог образовања као глобалног феномена; увођења националних система образовања на глобално тржиште; већег ослањања универзитета у остваривању својих циљева на моћ држава; као и до померања финансирања ка приватним изворима.

У посебном сегменту, "**Људска безбедност**", аутор указује да је у широј мрежи глобалног неолибералног система, одговорност за остваривање конкретних циљева одрживог развоја померена тако да индивидуе и невладине организације преузимају део одговорности, а држава наставља да се стара о интересима безбедности, што је постаје одлика међуповезаних механизма глобалног администраирања. Аутор се позива на концепт субјективизације владавине (говернменталитет) који низ теоретичара међународних односа разрађује као теорије моћи у процесу администраирања (не више стриктно државне власти), у којем су

индивидуе, цивилно друштво и невладине организације уједно објекти и субјекти администрација, кроз које се спроводи политичка моћ држава. Он наводи да очување животне средине представља чинилац унутрашње стабилности и безбедности државе и да, у условима глобализације економије и области попут здравља, безбедности, или животне средине, безбедност добија своје регионалне и глобалне аспекте. Аутор закључује да је одрживи развој, у контексту безбедности, у функцији институционалног и делатног обрасца који је, по унутрашњој логици, доспео у кризу одрживости.

У посебном сегменту, "**Институционални оквир**", кандидат наводи да се као садржина институционалног оквира и структура држава добробити идентификују, по правилу, три облика државне регулације и јавних политика: прво, различити облици ризика и друштвених неједнакости (од сиромаштва, незапослености, старости, инвалидности, болести) који се свде на тренд индивидуализације друштвених проблема и управљање ризицима; друго, социјалне услуге и установе, у вези са доби, родом и етницитетом, са бесплатним или за грађане субвенционисаним ценама услуга у областима образовања, здравства и социјалне заштите; и треће, у виду друштвених класа и занимања, укључујући безбедност и заштиту на раду, еколошке стандарде и стандарде становања, социјалну помоћ и регулацију цена. Кандидат закључује да коеволутивни приступ одређивању појма, упркос прагматичности, не одговара на питања схватања вредности које обухвата одрживи развој, који је ипак више вредносни, него организациони концепт.

У другом поглављу, "**Одрживи развој у контексту међународне економије**", кандидат наводи да глобализација у економији није нови процес, а да данашњу фазу одликује либерализација трговине, инвестиција и посебно финансија, док се ерозија способности да се политичке одлуке доносе на националном нивоу испоставља делом као последица развоја технологија тржишта.

Ово поглавље садржи три потпоглавља.

У потпоглављу "**Озелењавање концепта развоја**", кандидат указује да се одрживост често укључује у друштвену димензију, која је била запостављена у суженом фокусу на економски раст, као и да, док је одрживи развој добио вербалну подршку са slabим ефектима, глобализација је са сразмерно малом подршком имала

суштинске ефекте. Он наводи да је сам термин глобализација формулисан тако да описује нешто што се дешава, а не нешто што треба да се деси.

Потпоглавље, „Глобални политичко-економски оквир одрживог развоја”, састоји се из седам посебних сегмената.

У посебном сегменту, "**Ограничења раста**", аутор наводи да се стопа раста коју је препоручила Брундландова комисија испоставља као немогућа, а подаци о повратном утицају последица нарушавања екосистема на привреду, попут нагомилавања стаклене баште, оштећења озонског омотача, киселих киша, итд, указују да је угрожена чак и садашња стопа раста. Он указује да је идеја вечитог раста и убрзања супротна је логичким и физичким принципима и да је без спремности да се економски раст заустави на одређеном нивоу, а најмање на оном који захтева људско преузимање места која заузимају друге врсте, ирационално је говорити о очувању биодиверзитета

У посебном сегменту, "**Уклањање сиромаштва**", кандидат истиче да уколико је светска економија нарасла изнад оптималног нивоа, сиромашне неће нахранити само смањење утрошка ресурса по БДП, из чега, по њему, проистиче да услов да одрживи развој као такав буде усмерен против сиромаштва - не подразумева раст, већ контролу броја становништва и редистрибуцију богатства.

У посебном сегменту, "**Оптимални ниво**", аутор истиче да технолошке стратегије занемарују интересе радних људи, и да уместо суочавања с незапослености на начин компатибилан са одрживијим друштвом, теоретичари опадајућег развоја заговарају промене које допуштају сужавање економског система и прихода породице, уз опстанак нетакнуте основне структуре акумулације капитала и тржишта. Он наводи да питање промене система подразумева прекид са актуелном институционалном основом испољавања закона вредности, те би смисао приступ требало да уважи људску потребу за корисним, креативним и неосуђеним радом. По њему, недостатак одговарајућег приступа империјализму и неједнакости, неразвијеност своди на проблем културне аутономије и потчињавања фетишу раста, из чега проистиче да је спорна реалност и етички основ заговарања стабилног стања неразвијеним земљама пре него што најразвијеније државе смање свој раст становништва и потрошњу ресурса.

У посебном сегменту, "**Одрживи развој и светска индустрија**", аутор истиче да начела Конференције Уједињених нација о трговини и развоју садрже низ стандарда који су у функцији спречавања безобзирног позајмљивања и јавних зајмова. Он с тим у вези указује, позивајући се на доктринарне ставове, да се транспарентност пословних активности не уређује општим међународним правилима, већ се настоји обезбедити кроз секторске иницијативе

У посебном сегменту, "**Међународна финансијска помоћ**", кандидат, позивајући се на документа групе најразвијенијих држава и инструменте међународних финансијских институција, истиче да је централно развојно питање за Г20 и Светску банку, а услед тога и финансирање помоћ државама у развоју за остваривање циљева одрживог развоја, глобални раст.

У посебном сегменту, "**Међународно финансирање**", аутор наводи да међународне финансијске институције настоје да нађу своје место у контексту артикулисања глобалног јавног добра, као свог економског развојног мандата. Циљеви ове групације, по њему, укључују одржив развој и посредно, у оквиру поимања одрживог развоја, смањење сиромаштва, а изазови укључују: владавину, људска права, животну средину, одржив раст и смањење сиромаштва. Кандидат констатује да одрживи развој израста у тему међународне агенде из потребе да се у међународној политици обухвати забринутост неразвијених држава везано за стање животне средине, односно да се интереси будућег економског раста помире са заштитом животне средине. Према њему, одрживи развој тежи да шири економски раст, а истовремено да обезбеди поштовање разноврсности и шире учешће јавности, услед чега дискурс укључује потребу једнаког приступа природним ресурсима, али и транспарентност политичких процеса. Аутор закључује да одрживи развој није правна норма, јер га не подржава обавезујућа норма међународног права са утуживим обавезама, ни режим, у смислу изричитих начела, норми, правила и процедура одлучивања или у смислу „институције“, јер не постоји међувладина институција са таквим мандатом, или правила и процедуре о примени, већ да се може схватити као модернистички дискурс, односно као низ реторичких стратегија уклопљених у мрежу друштвених односа, заснованих око потреба и знања.

У посебном сегменту, *"Озелењавање економске димензије кроз економску безбедност"*, аутор истиче да у развијеним државама, доминантна концептуализација одрживог развоја прихвата „еколошку модернизацију и да се дискурс економске безбедности може искористити као начин да се артикулише радикално и принципијелно схватање одрживог развоја које може да понуди нормативно обавезујуће и политички релевантно одређење економије у складу са потребама природе, као темељ савремене државе и тржишних облика одрживог развоја. Кандидат указује да економска небезбедност подстиче нетолеранцију и стрес, који доприносе друштвеним поремећајима и коначно могу да доведу до друштвеног насиља и да би циљеви одрживости могли да се integriшу у оквире политике државе, они нужно морају бити укључени у неки од централних државних вредносних императива.

У потпоглављу, *"Економски аспект одрживости"*, кандидат наводи да се у економској теорији, одрживост развоја се разликује од одрживости и да термин одрживост означава концепт у којем се ради о заштити животне средине. Према аутору, одрживи развој се конципира за превазилажење изазова и зато нужно подразумева идентификацију чинилаца, веза, детерминанти, тема, показатеља, стања, управљање животном средином, трендовима и јавним политикама, као што и подразумева међународно право.

Ово поглавље садржи три посебна сегмента.

У посебном сегменту, *"Економски елементи и евалуација одрживог развоја"*, аутор као кључне чиниоци који управљају одрживим развојем истиче: сиромаштво, популацију, загађење, партиципацију (кроз коју интересне групе могу да утичу и деле контролу над развојним иницијативама и ресурсима); јавне политике и тржишта (укључујући добро администрирање: подложност системском оцењивању делотворности, послова и делокруга, надлежности или дужности; партиципација и децентрализација; предвидивост; транспарентност) и спречавање и управљање непогодама. Он наводи да су детерминанте одрживог развоја: потрошња, производња и дистрибуција. Такође, позивајући се на анализе временског низа развоја које доводе у сумњу доминантан дискурс одрживог развоја у задње четири деценије, указује на фактичку промену да су институције које гарантовале ценовну стабилност и солидне јавне финансије преузеле огромну моћ, док су агрегатна

тражња и пуна запосленост маргинализовани. Он, с тим у вези, указује и да се миграције у међународним инструментима (до избегличке кризе у ЕУ) третирају у контексту остваривања слободе, мобилности индивидуа и развоја, као и људског развоја, због чега се генерално заговара либерализовање уласка, а као критично питање фокусирају забринутости локалног становништва.

У посебном сегменту, **"Корпоративно управљање"**, кандидат наводи да је корпоративно управљање, односно конструктивистички приступ, у односу на животну средину, тренутно је један од услова за одрживи развој (искорењавање сиромаштва, здравствена заштита, регионални сукоби...), али није довољан. Он указује и да легислатива и јавни расходи могу да стимулишу правац економије, али још више преусмеравање потрошње ка унапређивању безбедности у оквирима животне средине

У посебном сегменту, **"Опште добро као вредност"**, аутор истиче да природа и животна средина намећу императиве који су покретачи друштвених и политичких промена, који су, међутим, деконструисани кроз идеју одрживог развоја. Према њему, економска активност одвија се у глобалном контексту, а богатство и производне приходе данас омогућују нове области економског развоја који се односи на информационе технологије... Аутор налази да се, са аспекта економских односа, одрживи развој може одредити као „спречавање нарушавања просечног животног стандарда за будуће генерације и да, са тог становишта, одрживи развој захтева: очување природних ресурса, правичност у расподели ресурса и богатства, увођење нових технологија, разликовање концепта раста и концепта развоја, одустајање од активности које би могле угрозити интересе будућих поколења и прихватање одрживог развоја као приступа и акције

Треће поглавље, "Дискурси о ризицима контекстуализације", садржи три потпоглавља.

У потпоглављу, **"Ризик могућности злоупотребе против индивидуе"**, кандидат наводи да Агенда 21 настоји покренути глобални акциони план контроле над водом, земљом, биљкама, минералима, инфраструктуром, средствима за производњу, образовањем, енергијом, информацијама и људским бићима на свету. Аутор указује да, у условима глобалне доминације транснационалног корпоративног

и финансијског система, питање правног статуса овог инструмента је од значаја посебно стога што његова примена од стране држава, у недостатку јасних обавеза учесника одрживог развоја, носи ризик од подвргавања тоталној и тоталитарној контроли, а потенцијално и стављању у функцију приватних интереса целокупне баштине човечанства.

У потпоглављу, **"Ризик неконтролисаног утицаја капитала"**, кандидат наводи да домет моћи финансијског капитализма ствара у приватним рукама систем контроле способан да доминира политичким системима држава и економијом света као целине. Аутор указује да би овај систем требало да буде контролисан на феудални начин, кроз синхронизовано деловање централних банака света, а да би врхунац система требало је да представља Банка за међународна поравнања из Базела, приватна финансијска институција коју контролишу велике централне банке које су и саме приватне финансијске корпорације. Према аутору, овај механизам располаже начинима да доминира над извршним властима држава преко свог капацитета да контролише зајмове трезора, да манипулише разменом валута, као и да утиче на ниво економске активности у држави и на кооперативне политичаре.

У потпоглављу, **"Ризици институционализације одрживог развоја"**, кандидат указује на институционалну злоупотреба термина одрживи развој и повезаних концепата у међународном систему, и на процеп између ставова и понашања услед непрецизно и прешироко формулисаних израза воље.

У четвртом поглављу, **"Глобално економско администрирање одрживог развоја"**, аутор указује да се у оквиру примене политика међународних финансијских институција, део процеса који се спроводи у државама претвара у смањење вредности националних добара, укључујући и животне средине. Такође, указује да приступ њиховој имплементацији, упркос прокламованој транспарентности и подложности системској анализи, не одликује ни објективно информисање ни одговорност. Кандидат наводи да се дебате о администрирању мултилатералног трговинског система и потреби реформе Светске трговинске организације воде посебно након конференције у Дохи (2001), на којој је међу приоритетима било и ажурирање правила светске трговине као предуслов транспарентног и фер система управљања светском трговином и инвестицијама. Према аутору, увођење у дискурс одрживог развоја питања јачања капацитета

држава у развоју у процесу доношења одлука Светске трговинске организације, ММФ и Светске банке, указује на свест о, како формулише, „фантомској“ природи спољне помоћи на основу билатералних уговора.

Пето поглавље, "Оквирни концепт одрживог развоја у Републици Србији", садржи пет потпоглавља.

У потпоглављу "Поимање димензија одрживог развоја у Републици Србији", кандидат наводи да Национална стратегија одрживог развоја Републике Србије (НСОР) обухвата примену одрживог развоја у три димензије: привреда, друштвено-економски услови и животна средина и природни ресурси и да, посматрано са аспекта димензија, одрживи развој се у НСОР одређује у духу инструмената меког права УН.

У потпоглављу "Вредносно поимање одрживог развоја у Републици Србији", аутор указује да се у НСОР одрживи развој одређује као дугорочни концепт, који подразумева *inter alia* стални економски раст, који се у структурном смислу суштински концептуализује економски концепт одрживог раста. Према кандидату, такво одређивање начела одрживог развоја излази из општих оквира међународних инструмената меког права, а површно преношење општих места, без успостављања ограничавајућих механизма, представља формално, а не и суштинско прихватање идеје одрживог развоја. Аутор, такође указује да се у истом документу међу три стуба одрживог раста изричито наводи одрживи, а не како се претходно наводи стални, економски раст, што, по њему указује на недоследно појмовно схватање и терминолошко одређење НСОР.

У потпоглављу "Начела одрживог развоја у Републици Србији", кандидат уочава, аа аспекта утврђивања схватања појма одрживог развоја, да НСОР не помиње начела одрживог развоја, већ принципе (начела) стратегије, која се тако претвара у сама свој циљ.

У потпоглављу "Схватање институционализације", кандидат наводи да НСОР експлицитно полази од става да је могућност остваривања одрживог развоја Републике Србије „у увођењу, прилагођавању и примени принципа који доминирају у ЕУ, односно у повећавању конкурентности која се заснива на знању, иновацијама и предузетништву, као што је утврђено у Лисабонској стратегији.“ Аутору указује на

нереалност такве формулације, с обзиром да имплицира да ће остварење визије одрживог развоја до 2017. године омогућити испуњење начела одрживог развоја ЕУ.

У потпоглављу **"Поимање образовања"**, кандидат наводи да се у НСОР полази од тезе да су доминантни чиниоци развоја савремене економије су примењено знање, образовање и наука и да Република Србија не може да бира хоће ли се укључити у свет глобализоване економије и нових технологија, односно хоће ли наставити започете тржишне и политичке реформе, јер се већ определила за прикључење ЕУ са свим економско-правним, политичким, административним и еколошким последицама таквог избора. Аутор такође констатује и да се НСОР позива на то да глобалне промене у структури производних фактора показују све већу доминацију и супериорност тзв. нематеријалних фактора економског раста, и да зато Републици Србији не преостаје ништа друго него да прихвати стратегију ослонца на развој људског капитала. С тим у вези, кандидат примећује да, с једне стране, НСОР гради концепт одрживог развоја заснован на инклузији, односно у ширем смислу на начелу правичности, а с друге, циљеви које зацртава остају у домену модернизације, односно следе путању развијених држава, у смислу економског раста, слободног тржишта и либералне-демократије, чија је основна слабост у погледу одрживости развоја управо неправичност.

5. Методе које су примењене у истраживању

Феноменолошки приступ, за који се кандидат определио, а који захтева појавну очитост, неизбежно је условио синтетички приступ, односно недавање априорне предности ма ком идејном и теоријском правцу, што је неизбежна последица својства предмета и његове унутрашње, структуралне разнородности што је захтевало равноправну примену различитих метода приликом научног истраживања.

Битне карактеристике овог теоријског истраживања захтевале су примену следећих метода:

Од основних научних метода примењене су све основне аналитичко-синтетичке методе, а од општенаучних метода компаративни, дескриптивни, социолошки, структурално-функционални и парцијална анализа. Од метода за

прикупљање и обраду података највећу улогу имала је анализа садржаја, синтеза, конкретизација, генерализација, специјализација и дедукција.

Документи, књиге, студије, чланци и домаћи и међународни нормативни инструменти основни су извори података о предмету истраживања, а поред штампаних издања, путем интернета су коришћене доступне архиве и базе података, углавном међународних организација и међународних тела.

6. Очекивани резултати и научни допринос

Полазећи од оцене обраде предмета и циља истраживања, начина провере постављених хипотеза и избора примењених метода, Комисија констатује да су главни очекивани резултати овог истраживања потврђени у овој дисертацији.

Кандидат је добро изабраним методичким поступцима и њиховим одговарајућим коришћењем у својим истраживањима успео да аргументовано покаже научну оправданост свог истраживања која се испољава у верификацији постојећих научних сазнања о политичко-правним детерминантама и аспектима одрживог развоја. Друштвена оправданост је, генерално гледано, постигнута већ испуњењем научне оправданости. Непосредна друштвена оправданост у овом конкретном случају дата је и у доприносу разјашњавања неких актуелних питања политичке праксе, а која се тичу могућих праваца развоја и имплементације неизоставних решења кроз међународне интеграције као и нових облика политичког понашања и организовања.

Кандидат је у свом раду користио адекватне појмове и категорије који су омогућили аналитичку обраду предмета истраживања, и користећи савремен приступ проблему истраживања да систематски преглед свих елемената и кључних момената који се тичу политичко-правних детерминанти и аспеката одрживог развоја, чиме је извршио помак у политичкој науци.

Значајан научни допринос овог докторског рада представља и објективна идентификација битних елемената и улоге одрживог развоја, која је остварена на

систематичан и научно прегледан начин, чиме су постављене концептуалне основе за неминовна будућа научна истраживања ове теме, као и проблема и феномена који иду уз њу.

Кандидат је исправно проценио домете али и највеће проблеме и њихову релевантност за савремена истраживања у домену политичке науке и праксе. Потврђен је и очекивани допринос аналитичког и синтетичког прилаза теми и резултатима истраживања је указано да они, управо због своје свеобухватности, могу да допринесу успешности и сваког будућег истраживања на ову тему.

Комисија је утврдила да је кандидат мр Мирослав Стевановић, на основу коректно дефинисаног проблема, предмета, циљева и хипотеза истраживања на задату тему, остварио следеће резултате и низ мањих научних доприноса:

- Определио се за истраживање теме која до сада није обрађивана у нашој и иностраној политичкој мисли и обрадио је на методолошки адекватан и систематичан начин.
- Адекватним истраживачким поступком кандидат је потврдио своје опште хипотезе.
- Кандидат је у свом истраживању успешно идентификовао и представио релевантне ауторе и репрезентативне радове, чиме је успешно направио целовит приказ предмета истраживања.
- Кандидат је у свом раду реализовао све постављене научне циљеве истраживања.
- Дисертација мр Мирослава Стевановића не представља на плану својих достигнућа само аналитичку дескрипцију, већ и дисертацију коју карактеришу и елементи научног објашњења.
- Комисија констатује да је кандидат у свом истраживању пружио уверљиву аргументацију за своје коначне закључке.
- У раду је примерено коришћена референтна литература еминентних домаћих и страних аутора. Број цитата и списак литературе доприносе

уверењу Комисије да је кандидат користио у свом раду важну и релевантну документациону грађу и имао добро одабрану библиографску теоријску подршку. Опредељење кандидата да се у свом истраживању користи референтном домаћом и страном литературом и архивским документима, као и избор релевантних метода истраживања учвршћује закључак Комисије о свеобухватно исправној и модерној методској усмерености кандидата.

- Велики број фуснота у докторској дисертацији кандидата мр Мирослава Стевановића је умесан и доприноси квалитету и научној валидности овог рада.
- Рад је писан разумљивим и лаким стилем и језиком, са несумњиво добрим познавањем политиче теорије и праксе.

7. Закључак Комисије

Докторска дисертација мр Мирослава Стевановића, под насловом **"Одрживи развој као политичко-правна категорија"**, обрађује научно значајну и сложену проблематику, а постигнути резултати истраживања представљају запажен допринос у смислу исправног обухватања теме, с једне, и омогућавања њеног даљег и дубљег сагледавања, с друге стране.

На основу анализе и критичке оцене докторске дисертације, Комисија једногласно закључује следеће:

- Докторска дисертација под напред наведеним насловом је урађена у складу са усвојеним пројектом и одобрењем Наставно-научног већа Факултета политичких наука.
- Докторска дисертација је резултат самосталног теоријског рада и спроведеног истраживања кандидата. У њој су систематизована постојећа научна сазнања о предмету истраживања и сазнања до којих

се дошло спроведеним истраживањем. Она представља логичку и заокружену целину са свим потребним елементима код овакве врсте писаних материјала, а посебно научних радова.

- Докторска дисертација представља конкретну и систематску мултидисциплинарну анализу најзначајнијих политичких аспеката и детерминанти одрживог развоја као политичко-правне категорије, и има низ карактеристика озбиљно одрађеног докторског темата. У том погледу, дисертација представља теоријски и практични допринос политичким наукама, али и допринос на плану мултидисциплинарних истраживања.
- Докторска дисертација је писана разумљивим, једноставним, стручним језиком, адекватним стилем, прихватљивим за читаоца.
- Рад представља значајан допринос у образовно – васпитном смислу, као основа за истраживање осталих у тој области.
- Кандидат је у оквиру спроведеног истраживања прикупио и коректно интерпретирао бројне резултате теоријских и емпиријских истраживања.
- Резултати истраживања, а посебно изведени закључци, могу користити свим заинтересованим особама за ову научну област, а нарочито онима које занимају политичко-правни аспекти и детерминанте одрживог развоја, јер помоћу њих могу да стекну увид у данас најважније концепте имплементације одрживог развоја у земљи, већ и шире.
- Кандидат је у потпуности реализовао постављене задатке научног истраживања и потврдио генералне и посебне хипотезе.

На основу изведеног истраживања, може се тврдити да је кандидат показао смисао за научно-истраживачки рад за актуелну тему, која је научно потребна и друштвено оправдана, и што је у складу са до сада показаним научним интересовањем, способностима кандидата и његовим професионалним опредељењем.

8. Предлог Комисије

На основу укупне и критичке оцене садржаја докторске дисертације, чланови Комисије једногласно оцењују да докторска дисертација кандидата мр Мирослава Стевановића, под насловом **"Одрживи развој као политичко-правна категорија"**, представља оригинално и вредно научно део, настало самосталним истраживачким радом, и да као такво има довољну теоријску и практичну вредност да би могло бити јавно брањено. Имајући у виду значај истраживања и проблематике, резултате истраживања и изведене закључке, Комисија позитивно оцењује докторску дисертацију кандидата мр Мирослава Стевановића, под насловом **"Одрживи развој као политичко-правна категорија"** и једногласно се опредељује да

ПРЕДЛОЖИ

1. Да Наставно-научно веће Факултета политичких наука Универзитета у Београду прихвати позитивну оцenu докторске дисертације мр Мирослава Стевановића, под насловом **"Одрживи развој као политичко-правна категорија"** и одреди Комисију за одбрану докторске дисертације.

2. Да се стави на увид научној јавности оцењена докторска дисертација мр Мирослава Стевановића и овај Реферат о оцени докторске дисертације да би се стекли сви услови за њену јавну одбрану.

У Београду,

25. април 2016.

ЧЛАНОВИ КОМИСИЈЕ:

Проф. др Дарко Недић

Проф. др Миленко Крећа

Проф. др Драган Симеуновић